

Н. В. Лесько

Навчально-науковий інститут права та психології
 Національного університету "Львівська політехніка",
 кандидат юридичних наук, старший викладач
 кафедри адміністративного та інформаційного права

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ВІД НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ІНТЕРНЕТУ

© Лесько Н. В., 2016

Стаття присвячена дослідженню проблем правового регулювання захисту дітей від негативного впливу Інтернету. Розглянуто міжнародний досвід вирішення вказаного питання на нормативно-правовому рівні.

Ключові слова: діти, неповнолітні особи, Інтернет, захист прав, інформаційна безпека, правопорушення.

Н. В. Лесько

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ЗАЩИТЫ ДЕТЕЙ ОТ НЕГАТИВНОГО ВЛИЯНИЯ ИНТЕРНЕТА

Статья посвящена исследованию проблем правового регулирования защиты прав детей от негативного влияния Интернета. Рассмотрены международный опыт решения указанного вопроса на нормативно-правовом уровне.

Ключевые слова: дети, несовершеннолетние лица, Интернет, защита прав, информационная безопасность, правонарушения.

N. V. Lesko

LEGAL REGULATION OF CHILDREN PROTECTION FROM THE INTERNET NEGATIVE IMPACT

Problems of legal regulation of children's rights from the negative effects of the Internet are considered in the article. International experience in solving the given issue at the legal level is considered.

Tags: children, non-adults, Internet, rights protection, information security, offenses.

Постановка проблеми. Частина 3 ст. 51 Конституції України гарантує, що сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою [1]. З огляду на викладене, дитина як повноцінний громадянин України має право бути захищеною від будь-якого негативного впливу, що може завдати шкоду її фізичному та психічному здоров'ю. В сучасному світі існує безліч небезпек для дітей і одну з серйозних загроз представляють засоби масової інформації, зокрема, Інтернет.

Саме тому **метою** цієї статті є дослідження правових засад захисту прав дітей від негативного впливу інформації в мережі Інтернет.

Аналіз дослідження проблеми. Проблему впливу Інтернету на свідомість дітей вивчали такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як: В. С. Батиргарєєва, О. В. Волянська, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, В. Г. Гончаренко, О. В. Гордякова, І. М. Даньшин, А. І. Долгова, О. Ю. Дроздов, С. Н. Еніклопов, В. В. Костицький, Д. Майерс, О. Р. Михайленко, М. М. Назаров, В. В. Пушкар, Д. Річардсон, М. О. Семчик, Д. Н. Срібняк, К. А. Тарасов, А. П. Тузов, І. К. Туркевич, В. І. Шакун та інші автори. Проте, у вітчизняній юридичній літературі проблеми правового регулювання захисту дітей від негативного впливу Інтернету досліджувались недостатньо.

Виклад основного матеріалу. Слово “Internet” (походить від англійського “International Net”) перекладають як Всесвітня (Міжнародна) мережа. Витоки комп’ютерних мереж можна знайти з 60-х років попереднього століття, коли американські науковці проводили експерименти з поєднання комп’ютерів між собою через телефонні лінії. Під час цих експериментів виникла необхідність створення таких протоколів зв’язку, які б дозволили з’єднувати комп’ютери між собою через складні мережі. Для пересилання інформації через ці мережі розробили метод, суть якого полягає в упакуванні інформації у невеликі пакети на відправному кінці та розпакуванні їх на приймальному кінці. Цей метод покладено в основу Протоколу управління пересилання інформації TCP (Transmission Control Protocol) та протоколу Інтернету IP (Internet Protocol) – TCP/IP [2].

Інтернет, як ми вже зазначили, існує вже багато років, проте лише в останні кілька років спостерігається гігантське його зростання. Це пов’язано з появою Всесвітньої павутини www (World Wide Web), коротко павутини (Web), з якою, останнім часом, асоціюється і сам Інтернет. Нині Всесвітня павутина – це гігантське неорганізоване зібрання гіпермедійних документів, які загалом містять зв’язки (Links) з базами даних, сторінками, звуковими файлами тощо.

Загальновідомо, що сучасний технологічний розвиток на перше місце висунув проблему правового забезпечення інформаційної безпеки держави, неодмінною складовою якої є інформаційна безпека молодого покоління. При цьому весь суспільний обіг інформації регулюється багатьма видами соціальних норм, основними серед яких є: правові та моральні. Однак, якщо в минулі століття правовий обіг інформації охоплював лише найважливішу частину суспільного обігу інформації, то в сучасних умовах назріла нагальна необхідність розширення кола інформаційно-комунікативних відносин, що мають підпадати під правове регулювання. Особливо ця проблема стосується проблем правового регулювання інформаційного обігу та комунікації у всесвітній мережі Інтернет, до якої в наш час долучаються вже навіть діти з дошкільного віку.

Слід наголосити, що складність забезпечення ефективності правового регулювання мережі Інтернет не стільки полягає у відсутності систематизованого або узгодженого законодавства, що регулює відповідні види відносин у Всесвітній мережі, скільки в об’єктивних особливостях та закономірностях функціонування самого Інтернету, які фактично “дозволяють” будь-кому анонімно робити в цій інформаційній мережі загального користування що завгодно. Саме фактична неможливість законного притягнення до юридичної відповідальності правопорушників у мережі Інтернет, що особливо проявляється на прикладі адміністративної та кримінальної відповідальності, зумовлює майже безмежну свободу дій, яку нині можна спостерігати у віртуальному кіберпросторі.

Враховуючи те, що будь-яка дитина внаслідок об’єктивної недостатньої сформованості своєї свідомості є вразливою, а отже, значно більше за дорослих та дієздатних осіб дитина піддається впливу з боку відповідних джерел інформації, в сучасних умовах уже фактично побудованого глобального інформаційного суспільства потрібно ретельно підходити до питання захисту дітей від інформації, яка може завдати шкоди їх здоров’ю та розвитку. У таких умовах особливо небезпечною для дитини є саме Всесвітня мережа Інтернет, яка і дотепер у будь-якій сучасній державі залишається фактично неконтрольованим “інформаційним майданчиком”, на якому має місце абсолютно вільне поширення будь-якої інформації. Складність вирішення вказаних проблем за допомогою формально визначених правових норм полягає насамперед у тому, що в Інтернеті чи не найбільше має місце “зіткнення” протилежних інтересів відповідних суб’єктів, у зв’язку з чим навіть сьогодні ця проблема поки що є лише предметом численних дискусій, а не практичних дій.

У цьому контексті цікавим є розгляд міжнародного досвіду спроб вирішити вказане питання на нормативно-правовому рівні. Зокрема, 3 грудня 2009 року Міжпарламентська асамблея держав-учасниць СНД прийняла Модельний закон “Про захист дітей від інформації, що завдає шкоду їх здоров’ю та розвитку” [3], який встановлює правові та організаційні основи державної політики і міжнародного співробітництва держав-учасниць СНД у сфері забезпечення інформаційної безпеки дітей з урахуванням загально визнаних принципів і норм міжнародного права, в тому числі закріплених в Конвенції ООН про права дитини та Модельному законі держав-учасниць СНД “Про основні гарантії прав дитини в державі”.

Найважливішими, на нашу думку, положеннями цього Модельного закону є встановлення 11 принципів державної політики у сфері захисту дитини від інформації, що завдає шкоду їх здоров’ю та розвитку; нормативне визначення на міжнародному рівні таких понять, як: “вікова категорія

інформаційної продукції”, “вікова класифікація інформаційної продукції”, “демонстрація жорстокості”, “демонстрація насильства”, “доступ дитини до інформації”, “доступний для дитини час”, “інформаційна безпека дітей”, “інформаційна продукція, призначена для дітей”, “інформація, що дискредитує соціальний статус сім’ї”, “інформація, що завдає шкоду здоров’ю та розвитку дітей”, “інформація, що провокує дітей на антисуспільні та протиправні дії”, “інформація, що провокує дітей на дії, потенційно небезпечні для їх життя і здоров’я”, “інформація, що провокує дітей на кримінально карані діяння (злочини)”, “інформація, що включає в себе ненормативну лексику”, “пропаганда антисуспільних та протиправних дій”, “пропаганда насильства та жорстокості”, “пропаганда злочинів” тощо; закріплення критеріїв визначення інформаційної продукції для відповідної вікової категорії дітей; визначення додаткових вимог до розповсюдження інформаційної продукції з використанням інформаційно-телекомунікаційних мереж загального користування, в тому числі через мережу Інтернет, а також додаткових вимог до розповсюдження комп’ютерних та інших електронних ігор; встановлення вимог до експертизи інформаційної продукції з метою здійснення її вікової класифікації та маркування тощо.

Згідно зі статтею 7 Закону України “Про захист суспільної моралі” від 20 листопада 2003 р. з метою захисту морального та фізичного життя неповнолітніх забороняється [4]:

- втягнення неповнолітніх у діяльність з виробництва й обігу продукції сексуального чи еротичного характеру, порнографічних матеріалів, надання послуг, а також організації й проведення видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру;

- розповсюдження продукції сексуального чи еротичного характеру, порнографічних матеріалів, надання послуг і проведення видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру серед неповнолітніх;

- використання образів неповнолітніх у будь-якій формі в продукції сексуального чи еротичного характеру і проведенні видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру;

- виготовлення (виробництво), зберігання, реклама, розповсюдження, придбання продукції, що містить дитячу порнографію, ввезення, вивезення, транзит через територію України, поштова пересилка такої продукції;

- пропонування або надання доступу до продукції, що містить дитячу порнографію.

Контроль за додержанням вимог Закону України “Про захист суспільної моралі” та інших законів у сфері захисту суспільної моралі в межах своєї компетенції здійснюють Міністерство внутрішніх справ України, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері культури, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері кінематографії, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, Державний комітет телебачення і радіомовлення України та Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення.

Відзначимо, що Національна експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі, яка була створена Постановою Кабінету міністрів України від 17 листопада 2004 р., а ліквідована 5 березня 2015 року, була постійним державним експертним і контролюючим органом у зазначеній вище сфері. Комісія причетна до скандального процесу закриття ресурсу Infostore за недоведеним у законодавчому порядку фактом розміщення порнографічних матеріалів. Діяльність Комісії набула загрозливих рис під час спроби змусити провайдерів послуг контролювати дії українських користувачів в мережі Інтернет, однак подібних змін до законодавства не було внесено у варіант, який пропонувався Комісією [5].

В. В. Василевич з метою посилення захисту дітей від шкідливої інформації в мережі Інтернет пропонує внести зміни до Закону України “Про телекомунікації” та передбачити окремі норми, які б встановлювали відповідальність власників веб-сайтів в українській частині мережі за розміщення сайтів, що можуть містити інформацію, котра може негативно вплинути на дітей. Окрім того, науковець зазначає, що необхідно зобов’язати Інтернет-провайдерів, які надають хостинг, інформувати своїх користувачів про необхідність індексації сайту та про методіку її здійснення. Вважається, що такий захід може бути ефективним, оскільки, як правило, сайти, які містять шкідливу для дітей інформацію, призначені для продажу або надання її дорослим покупцям.

Подібна індексація сайтів не суперечитиме комерційним інтересам їхніх власників. Введення системи індексації дасть змогу легко виділити та, за необхідності, відфільтрувати в мережі інформаційну продукцію, не призначену для перегляду дітьми [6, с. 4].

Слід зазначити, що в останні роки в Україні та світі почались проводитися масштабні дослідження впливу Інтернету на безпеку дітей, на їхні взаємовідносини з батьками та навколишнім середовищем. Зокрема, вперше кафедра превентивної роботи та соціальної політики ЮНЕСКО в Україні провела дослідження щодо рівня знань українців про безпеку дітей в Інтернеті. Результати показали, що переважна частина дітей (96 %) не знають про небезпеки, які існують в мережі, майже половина дітей перебуває в потенційній небезпеці, оскільки регулярно розміщує особисті дані, а кожен п'ятий неповнолітній уже опинявся в небезпечних ситуаціях, маючи безпосередній контакт зі зловмисником [7].

Також один із найбільших мобільних операторів України ініціював проведення всеукраїнського соціологічного дослідження “Знання та ставлення українців до питання безпеки дітей в Інтернеті”. Його результати показали, що 76 % батьків навіть не знають, які сайти відвідують їхні діти. Понад 28 % опитаних дітей готові надіслати свої фотокартки незнайомцям у мережі. 17 % повідомляли інформацію про себе і свою родину незнайомцям: адресу, телефон, графік роботи батьків [8, с. 10–11].

Інтернет-технології стали природною частиною нашого життя і діти, як найактивніша, така, що швидко розвивається аудиторія, дуже часто раніше за дорослих знайомляться з новими можливостями, що надає всесвітня мережа. Однак для батьків головним завданням є створити такі умови, щоб Інтернет не завдавав шкоди фізичному та психічному здоров'ю дитини.

Часто підліток, як найбільш вразлива людина, поводить себе в світовій мережі віктимно, ненавмисно провокуючи вчинення протиправних дій. Мова може йти про встановлення з дитиною незаконного контакту (грумінгу) з подальшими злочинними діями, кіберпереслідування, он-лайн насилля, шахрайство, порнографія та ін. Причому, іноді може мати місце і так звана “інверсія ролей”, коли підліток з жертви перетворюється на порушника.

Також дуже небезпечним для психологічного здоров'я дитини є встановлення так званого небажаного контенту, під яким фахівці розуміють матеріали непридатного для дітей та протизаконного змісту – порнографічні, такі, що пропагують наркотики, психотропні речовини й алкоголь, тероризм і екстремізм, ксенофобію, сектантство, національну, класову, соціальну нетерпимість, нерівність, асоціальну поведінку, насилля, агресію, суїцид, азартні ігри, інтернет-шахрайство [9, с. 19].

Особливу увагу слід приділити комп'ютерним іграм із деструктивним, агресивним змістом, до яких в мережах дуже легкий доступ. Такі ігри суттєво впливають на свідомість дитини, вчать її вирішувати проблеми силовими методами, викликають тривожність, жорстокість, дратливість, емоційну неврівноваженість.

Виходячи із специфіки дитячого віку, слід сказати, що у профілактичній роботі з такою групою велике значення мають, насамперед, заходи не правового характеру, а педагогічні, психологічні, медичні [10, с. 69].

Науковець О. Ю. Юрченко наводить перелік головних загальних заходів, які мають здійснити батьки та педагоги для зниження рівня віктимності дітей і в звичайному житті, і соціальних мережах:

- 1) догляд за нормальним розвитком дитини з метою раннього виявлення психічних чи фізичних вад;
- 2) правильне загальне та статеве виховання, формування культури спілкування;
- 3) прищеплення дитині навичок поведінки в нестандартних, у тому числі віктимогенних ситуаціях;
- 4) закладення основ правових знань, які через засоби масової інформації та іншим способом повинні доводитись різними фахівцями – юристами, психологами, педагогами;
- 5) роз'яснення батькам, що їхня поведінка є головним зразком та авторитетом для дитини і найкраща профілактика – це їхній особистий приклад правильного поведіння.
- 6) МВС України створено телефони довіри, на які можна повідомити про веб-сайти, що пропагують насильство і жорстокість або розпалюють расову ненависть, дискримінацію,

займаються створенням чи розповсюдженням дитячої порнографії, торгівлею людьми і т. ін. [11, с. 336–338].

Висновки. Все сказане дає змогу зробити висновок, що для того, щоб захистити дітей від негативного впливу Інтернету, українське суспільство повинне протистояти загрозам, які несе сьогодні інформаційний простір, а державна політика має бути спрямована на підтримку духовного та культурного розвитку дітей. Хоча всесвітня мережа є важливою складовою сучасного життя, проте через недостатнє правове регулювання захисту дітей від негативного впливу Інтернету, він стає зручним “плацдармом” для протиправної діяльності. Варто наголосити, що Інтернет є площиною не лише для вчинення адміністративних, але й цивільних та кримінальних правопорушень. Єдиним шляхом виправлення ситуації є якомога швидше внесення змін і доповнень у чинне законодавство.

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР// Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. 2. Булгаков В. Б. Золотий век бесплатного “Интернета” / В. Б. Булгаков // Компаньон. – 1999. – №11(111) 15 марта – 19 марта. – 24 с. 3. Про захист дітей від інформації, що завдає шкоду їх здоров’ю та розвитку: Модельний закон [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jurconsult.net.ua/zakony-stran-sng>. 4. Про захист суспільної моралі: Закон України від 20 листопада 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 14. – Ст. 192. 5. Див.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>. 6. Василевич В. В. Зарубіжний досвід кримінологічної політики захисту прав потерпілих від поширення дитячої порнографії у мережі Інтернет / В. В. Василевич // Часопис Академії адвокатури України. – 2013. – № 3. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>. 7. Чачанидзе І. Інтернет: Правила безпеки / І. Чачанидзе [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.my-baby.info/news>. 8. Голіна В. Проблеми боротьби зі злочинністю неповнолітніх з психічними аномаліями / В. Голіна, В. Ємельянов, П. Петрюк // Право України. – 2005. – № 10. – С. 74–76. 9. Литовченко І. Діти в Інтернеті: як навчити безпеці у віртуальному світі: посібник для батьків / І. Литовченко, С. Максименко, С. Болтівець та ін. – К.: ТОВ “Видавничий будинок “Аванпост-Прим”, 2010. – 48 с. 10. Веселуха В. Значення віктимологічної профілактики в системі запобігання злочинам / В. Веселуха // Право України. – 1999. – № 10. – С. 67–73. 11. Юрченко О. Ю. Проблеми безпеки дітей в соціальних мережах та Інтернеті (віктимологічний аспект) / О. Ю. Юрченко // Порівняльно-аналітичне право: електрон. фахове наук. видання. – 2013. – № 3–1. – С. 336–338. – Режим доступу: <http://pap.in.ua>.

REFERENCES

1. “The Constitution of Ukraine as of June 28, 1996. No. 254к/96-SC” [Konstytutsiya Ukrainy 1996. No. 254к/96-SC], *Journal of the Supreme Council of Ukraine*, 1996, No. 30, p. 141 2. Bulhakov V. B. (1999) “The golden age free “Internet” [Zolotoy vek besplatnoho Ynterneta] *Companion*, No.11(111), March 15, p. 24. 3. “Onprotection of children against information, which does harm to their health and development: Model act” [Pro zakhyst ditey vid informatsiyi, shcho zavdaye shkodу yikh zdorovyyu ta rozvytku : Modelnyy zakon], available at: <http://jurconsult.net.ua/zakony-stran-sng> (ukr). 4. “Onprotection of publicmorality: Act of Ukraine as of November 20, 2003 //” [Pro zakhyst suspil'noyi morali : Zakon Ukrainy vid 20 lystopada 2003 r.], *Journal of the Supreme Council of Ukraine*, 2004, No. 14, p. 192. 5. See [Electronic resource]. – available at: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>. 6. Vasylevych, V. V. (2013) “Foreign experience of criminological policy inprotection of rights of victims from the distribution of children pornography in the Internet network” [Zarubizhnyy dosvid kryminolohichnoyi polityky zakhystu prav poterpilykh vid poshyrennya dytyachoyi pornohrafi yi u merezhi Internet], *Periodical of the Academy of Legal Practice of Ukraine*, No. 3, available at: <http://nbuv.gov.ua> (ukr) 7. Chachanidze, I. “The Internet: Safety regulations” [Ynternet: Pravyla bezopasnosty], available at: <http://www.my-baby.info/new> (ukr) 8. Holina, V. (2005) “Problems of struggle against the crimes committed by minors who are suffering frompsychological abnormalities” [Problemy borot'by zi zlochynnisty nepovnolitnikh z psykhychnymy anomaliyamy], *Right of Ukraine*, No, 10, p. 74–76 9. Lytovchenko, I. (2010), Maksymenko S., Boltivets S.

“Children in the Internet: how to teach safety in the virtual world: manual for parents” [Internet: yak navchyty bezpetsi u virtual’nomu sviti: posibnyk dlya bat’kiv], Kyiv, Limited Liability Company “Publishing House “Avanpost Prim”, 48 p. 10. Veselukha V. (1999) “The meaning of victimologic preventive measures in crimes prevention system” [Znachennya viktymolohichnoyi profilaktyky v systemi zapobihannya zlochynam], Right of Ukraine, No. 10, p.p. 67–73 (ukr) 11. Yurchenko O. Yu. (2013) “Problems of children safety in socialnet works and the Internet (victimologic aspect)” [Problemy bezpeky ditey v sotsial’nykh merezhakh ta Interneti (viktymolohichnyy aspekt)], No. 3–1, p.p. 336–338 (ukr)

УДК 342.92: 342.7

І. О. Личенко

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”,
доктор юридичних наук, доцент
кафедри цивільного права та процесу

І. І. Комарницька

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”,
кандидат юридичних наук, асистент
кафедри конституційного та міжнародного права

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОФІЛАКТИКИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ВЛАСНОСТІ

© Личенко І. О., Комарницька І. І., 2016

У статті проаналізовано систему чинників, які впливають на вчинення адміністративних правопорушень у сфері власності, пропонується їх об’єднати у групи соціально-економічних, соціально-психологічних, культурно-виховних, організаційно-правових загроз щодо порядку володіння, користування та розпорядження майном. Окрема увага присвячена обґрунтуванню шляхів підвищення ефективності профілактики адміністративних правопорушень у сфері власності. Наголошено, що підвищення ефективності протидії правопорушенням у сфері власності пов’язане з реформуванням правоохоронної системи, залученням громадськості до профілактичної роботи.

Ключові слова: право власності, адміністративні правопорушення, профілактика адміністративних правопорушень у сфері власності, суб’єкти профілактики адміністративних правопорушень у сфері власності.

И. О. Лыченко, И. И. Комарницкая

ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ АДМИНИСТРАТИВНЫХ ПРАВОНАРУШЕНИЙ В СФЕРЕ СОБСТВЕННОСТИ

В статье проведен анализ системы факторов, влияющих на совершение административных правонарушений в сфере собственности, предлагается их объединить в группы социально-экономических, социально-психологических, культурно-воспитательных, организационно-правовых угроз, касающихся владения, пользования и распоряжения имуществом. Особое внимание посвящено обоснованию путей повышения эффективности профилактики административных правонарушений в сфере собственности. Отмечено, что повышение эффективности противодействия пра-